

Державна наукова установа “Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України”

Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
Національної академії наук України

Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”

ISSN 2616-6798

ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО

НАУКОВИЙ ФАХОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 2(41)/2022

Зареєстрований Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 20117-9917ПР від 05.07.13 р.)

Згідно з Наказом МОН України від 02.07.20 р. № 886 (додаток 4) журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, категорія “Б”, галузь науки - юридичні, спеціальність - 081. У журналі можуть публікуватися матеріали стосовно дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів кандидата наук (доктора філософії – Ph.D.) і доктора наук у галузі юридичних наук. Друковане періодичне видання ІНФОРМАЦІЯ І ПРАВО внесене в міжнародну базу даних періодичних видань, згідно відповідного номеру ISSN, розміщується на інформаційній платформі “Наукова періодика України”, через яку здійснюється інтеграція з регіональним Реєстром DOI, Системою CrossRef, Міжнародним реєстром ORCID.

м. Київ

State Scientific Institution “Institute of Informatics, Security and Law of
National Academy of Law Sciences of Ukraine”

Vernadsky National Library of Ukraine of
National Academy of Sciences of Ukraine

Open International University of Human Development “Ukraine”

ISSN 2616-6798

INFORMATION AND LAW

SCIENTIFIC PROFESSIONAL JOURNAL

№ 2(41)/2022

Registered by Ministry of Justice of Ukraine
(Certificate of state registration of printed communication media:
KV Series № 20117-9917PR dated 05.07.13)

Pursuant to Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 02.07.20 № 886
(Annex 4), the journal is included in the List of scientific professional publications of Ukraine,
category “B”, branch of science - legal, specialty - 081.

The journal can publish materials related to thesis works aimed on the receipt of scientific degrees of
Doctor of Philosophy – Ph.D. (candidate of sciences) and Doctor of Sciences
in the area of Juridical Science.

The printed journal INFORMATION AND LAW is included in the international database of
journal, in accordance with relevant ISSN number, is placed on the information platform “Scientific
Periodicals of Ukraine”, through which integration with the regional DOI Register, CrossRef System,
ORCID International Register is carried out.

УДК 002:340+316.4+338.46

Наукова рада журналу

- Пилипчук Володимир Григорович**, доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України – *голова наукової ради.*
- Бебик Валерій Михайлович**, доктор політичних наук, професор – *зас. голови наукової ради.*
- Дубровіна Любов Андріївна**, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент
НАН України – *зас. голови наукової ради.*
- Копан Олексій Володимирович**, доктор юридичних наук, професор.
- Куйбіда Василь Степанович**, доктор наук з державного управління, професор.
- Марущак Анатолій Іванович**, доктор юридичних наук, професор.
- Нор Василь Тимофійович**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.
- Онщенко Олексій Семенович**, доктор філософських наук, професор, академік НАН України.
- Петришин Олександр Віталійович**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.
- Покутний Сергій Іванович**, доктор фізико-математичних наук, професор.
- Савінова Наталія Андріївна**, доктор юридичних наук, с.н.с.
- Скулиш Євген Деонізієвич**, доктор юридичних наук, професор.
- Таланчук Петро Михайлович**, доктор технічних наук, професор.
- Тихий Володимир Павлович**, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України.
- Фурашев Володимир Миколайович**, кандидат технічних наук, доцент, с.н.с.
- Шемшученко Юрій Сергійович**, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України.

Редакційна колегія

- Буханевич Олександр Миколайович**, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
– *голова редакційної колегії.*
- Брижко Валерій Михайлович**, доктор філософії з юридичних наук, с.н.с.
– *зас. голови редакційної колегії.*
- Довгань Олександр Дмитрович**, доктор юридичних наук, професор
– *зас. голови редакційної колегії.*
- Арістова Ірина Василівна**, доктор юридичних наук, професор.
- Баранов Олександр Андрійович**, доктор юридичних наук, с.н.с.
- Беднарук Вальдемар**, доктор габілітований (Люблінський католицький університет, Польща).
- Беляков Костянтин Іванович**, доктор юридичних наук, професор.
- Вронська Тамара Василівна**, доктор історичних наук, с.н.с.
- Дзьобань Олександр Петрович**, доктор філософських наук, професор.
- Доронін Іван Михайлович**, доктор юридичних наук, доцент.
- Золотар Ольга Олексіївна**, доктор юридичних наук, с.н.с.
- Корж Ігор Федорович**, доктор юридичних наук, с.н.с.
- Ланде Дмитро Володимирович**, доктор технічних наук, професор.
- Настюк Василь Якович**, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України.
- Ткачук Тарас Юрійович**, доктор юридичних наук, доцент.
- Чистоклетов Леонтій Григорович**, доктор юридичних наук, професор.
- Шевчук Олександр Михайлович**, доктор юридичних наук, доцент.
- Шеффлер Томаш**, доктор філософії з юридичних наук (Вроцлавський університет, Польща).

* * * * *

UDC 002:340+316.4+338.46

THE SCIENTIFIC COUNCIL OF THE JOURNAL

- Pylypchuk Volodymyr**, Doctor of Juridical Science, Professor,
Academician NALS of Ukraine – *Chairman of Editorial Board*.
- Bebyk Valerii**, Doctor of Political Sciences, Professor – *Vice-chairman of Editorial Board*.
- Dubrovina Lyubov**, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member National
Academy of Sciences of Ukraine – *Vice-chairman of Editorial Board*.
- Furashev Volodymyr**, Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor,
Senior researcher fellow.
- Kopan Oleksii**, Doctor of Juridical Science, Professor.
- Kuibida Vasyl**, Doctor of Administration Science, Professor.
- Marushchak Anatolii**, Doctor of Juridical Science, Professor
- Nor Vasyl**, Doctor of Juridical Science, Professor, Academician NALS of Ukraine.
- Onishchenko Oleksii**, Doctor of Philosophical Science, Professor, Academician NAN of Ukraine.
- Petryshin Oleksandr**, Doctor of Juridical Science, Professor, Academician NALS of Ukraine.
- Pokutnyi Serhii**, Doctor of Physics and Mathematics Sciences, Professor.
- Savinova Nataliia**, Doctor of Juridical Science, Senior researcher fellow.
- Shemshuchenko Yurii**, Doctor of Juridical Science, Professor, Academician NAN of Ukraine.
- Skulysh Ievhen**, Doctor of Juridical Science, Professor.
- Talanchuk Petro**, Doctor of Engineering Sciences, Professor.
- Tykhyi Volodymyr**, Doctor of Juridical Science, Professor, Academician NALS of Ukraine.

EDITORIAL BOARD

- Bukhanevych Oleksandr**, Doctor of Juridical Science, Professor, Corresponding Member National
Academy of Sciences of Ukraine – *Editor in Chief*.
- Bryzhko Valerii**, Doctor of Philosophy of Juridical Science, Senior researcher fellow
– *Vice-Editor*.
- Dovgan Oleksandr**, Doctor of Juridical Science, Professor – *Vice-Editor*.
- Aristova Iryna**, Doctor of Juridical Science, Professor.
- Baranov Oleksandr**, Doctor of Juridical Science, Senior researcher fellow.
- Bednaruk Waldemar**, Doctor habilitowany (Catholic University of Lublin, Poland).
- Bieliakov Konstantyn**, Doctor of Juridical Science, Professor.
- Chistokletov Leontiy**, Doctor of Juridical Science, Professor.
- Dz'oban Oleksandr**, Doctor of Philosophical Science, Professor.
- Doronin Ivan**, Doctor of Juridical Science, Associate Professor.
- Zolotar Olga**, Doctor of Juridical Science, Senior researcher fellow.
- Korzh Ihor**, Doctor of Juridical Science, Senior researcher fellow.
- Lande Dmytro**, Doctor of Engineering Sciences, Professor.
- Nastiuk Vasyl**, Doctor of Juridical Science, Professor, Corresponding Member NALS of Ukraine.
- Tkachuk Taras**, Doctor of Juridical Science, Associate Professor.
- Shevchuk Oleksandr**, Doctor of Juridical Science, Associate Professor.
- Schaffler Tomasz**, Doctor of Philosophy of Juridical Science (University of Wroclaw, Poland).
- Vronska Tamara**, Doctor of Historical Science, Senior researcher fellow.

* * * * *

З М І С Т

Інформаційне право

ЯЩЕНКО В.А. Інформаційна свідомість як фактор війни Росії проти України.....	9
КОРЖ І.Ф., КОРЖ Т.І. Правова інформація як база для ухвалення окремих юридично значимих рішень.....	18
БРАЙЧЕВСЬКИЙ С.М. Проблема надання нормативно-правової інформації в особливих умовах.....	28
ЛІСОВСЬКА Ю.П. Правове забезпечення інтелектуально-ціннісного ресурсу в системі інформаційного капіталу кіберсучасності.....	37

Правова інформатика

ЛАНДЕ Д.В., ДМИТРЕНКО О.О. Побудова семантичних мереж та визначення ступеня розбіжності текстів.....	44
ДУБНЯК М.В., СОЛОВЙОВА В.С. Цифрова трансформація юридичних послуг.....	52
КОСТЕНКО О.В. Аналіз національних стратегій розвитку штучного інтелекту.....	58
КРИЛОВА Ю.І. Електронна демократія в Україні: теоретичний і практичний аспекти.....	70

Інформаційна і національна безпека

КУДІНОВ С.С. Державний тероризм – визначення та характеристика.....	78
МЕЛЬНИК Д.С., ЛЕОНОВ Б.Д. Поняття та зміст кримінологічної характеристики фінансування тероризму.....	85
КОВАЛЬЧУК А.Ю., ГАВЛОВСЬКИЙ В.Д. Інформаційно-психологічні впливи як засіб маніпуляції свідомістю, що застосовується організованими злочинними угрупованнями.....	94
РАДУТНИЙ О.Е. Публічні заклики та заперечення як форми інформаційної колабораційної діяльності за Кримінальним кодексом України...	99
ГУЦАЛЮК М.В., АНТОНЮК П.Є. Процесуальна спроможність використання електронної (цифрової) інформації як доказу в кримінальному провадженні.....	116
ТАРАН О.В., ГАВЛОВСЬКИЙ В.Д. Правове значення інформації, що міститься в єдиному реєстрі досудових розслідувань та окремі питання її використання у правозастосуванні.....	123
ДОРОГИХ С.О. Щодо питань інформаційної безпеки як напряду інформаційної політики України в умовах війни.....	133

Інформація за іншими предметними напрямками досліджень за спеціалізаціями в галузі знань 08 – “Право”

МАНЬГОРА В.В. Розвиток дистанційної юридичної освіти на сучасному етапі в Україні.....	138
САНДУЛ В.С., ПАЛАМАРЮК Т.Д. Окремі особливості викладання предметів в освітніх закладах в умовах воєнного стану....	149
МАНЬГОРА Т.В. Правове регулювання протидії торгівлі людьми.....	154

До відома читачів

Стратегія кібербезпеки України: “Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни”: Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021.....	164
---	------------

Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022.....	180
---	------------

До відома авторів.....	185
-------------------------------	------------

Наукове редагування, створення оригінал-макета та дизайн – Брижко В.М.
Граматичне коректування – Майстренко І.А. (укр., англ.).

Формат 70 x 108/16. Спосіб друку – різнографія. Ум. друк. арк. 16.4. Тираж 100 прим.
Виготовлено з оригінал-макета в друкарні ТОВ “Видавничий дім “АртЕк”.
04050, м. Київ, вул. Мельникова, буд. 63. Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції – серія № ДК № 4779 від 15.10.14 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ ІБП НАПрН України, протокол № 6 від 27.06.22 р.

TABLE OF CONTENTS

Informative Law

YASHCHENKO V. Information consciousness as a factor in Russia's war against Ukraine.....	9
KORZH I., KORZH T. Legal information as a basis for making certain some legally significant decisions.....	18
BRAYCHEVSKYY S. The problem of providing regulatory information under special conditions.....	28
LISOVSKA Y. Legal support of intellectual and value resource in the cyber-modern information capital system.....	37

Legal Informatics

LANDE D., DMITRENKO O. Construction of semantic networks and determining the degree of divergence of texts.....	44
DUBNYAK M., SOLOVYOVA V. Digital transformation of legal services.....	52
KOSTENKO O. Analysis of national artificial intelligence development strategies.....	58
KRYLOVA Y. Electronic democracy in Ukraine: theoretical and practical aspects.....	70

Informative and National Safety

CUDINOV S. State terrorism – definitions and characteristics.....	78
MELNYK D., LEONOV B. The concept and content of criminological characteristics of terrorism financing.....	85
KOVALCHUK A., GAVLOVSKY V. Information and psychological influences as a means of manipulating consciousness used by organized criminal groups.....	94
RADUTNIY O. Public appeals and objections as forms of information collaboration activities under the Criminal Code of Ukraine.....	99
GUTSALYUK M., ANTONIUK P. Procedural capacity of use electronic (digital) information as evidence in criminal proceedings...	116
TARAN O., GAVLOVSKY V. Legal significance of information contained in the unified register of pre-trial investigations and individual issues of its use in law enforcement.....	123
DOROGICH S. On information security issues as a direction of Ukraine's information policy in war.....	133

Information on other subject research directions by specializations in the field of knowledge 08 – “Law”

MANGORA V. Development of distance legal education at the present stage in Ukraine.....	138
SANDUL V., PALAMARYUK T. Individual features of teaching subjects in educational institutions in conditions of martial law...	149
MANGORA T. Legal regulations against human trafficking.....	154

For the consideration of readers

Ukraine’s cybersecurity strategy: “Secure cyberspace is a guarantee of successful development of the country”: Decree of the President of Ukraine, dated August 26, 2021 № 447/2021.....	164
Issues of the National Council for the Restoration of Ukraine from the Consequences of the War: Decree of the President of Ukraine, dated April 21, 2022 № 266/2022.....	180

For the consideration of authors..... 185

Recommended for publication by the IISL of the NALS of Ukraine, protocol № 6 dated 27.06.22.

УДК 343.431

МАНЬГОРА Т.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Вінницького національного аграрного університету.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7010-8768>.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

***Анотація.** В сучасну епоху глобалізації дедалі більшої гостроти набуває питання транскордонної міграції, що зумовлюється, насамперед, її впливом на розвиток одного з різновидів міжнародної злочинності, окрім наркоторгівлі та торгівлі зброєю, – торгівлі людьми. Проголосивши, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України), Україна зобов'язалася всіма доступними засобами та можливими способами захищати людину. Стаття присвячена дослідженню особливостей правового регулювання протидії торгівлі людьми у світі та Україні, визначенню шляхів подолання та боротьби з нею. Зазначається, що міжнародне співробітництво у боротьбі з торгівлею людьми є найкращим контролером у зазначеній сфері.*

***Ключові слова:** торгівля людьми, міжнародно-правові договори, міжнародне співробітництво.*

***Summary.** Legislative support for combating human trafficking is represented by such documents as the UN Convention against Trafficking in Human Beings and the Exploitation of Prostitution by Third Parties of 2.12.1949, the International Covenant on Civil and Political Rights of 16.12.1966, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. December 18, 1979, Declaration of European Recommendations on Effective Measures to Prevent Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation, 1997, Council of Europe Joint Action Document, 1997, UN Convention against Transnational Organized Crime, November 15, 2000, Protocol on the prevention, prevention and punishment of trafficking in human beings, especially women and children, the Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe “On sexual exploitation, pornography, prostitution and trafficking in human beings and adolescents” and others. National anti-trafficking legislation includes: the Constitution of Ukraine, the Criminal Code of Ukraine, the Laws of Ukraine: “On Combating Trafficking in Human Beings”, “On Preventing and Combating Domestic Violence”, the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 24, 2016. № 111 “On approval of the State Social Program to Combat Trafficking in Human Beings until 2020”, Order of the Ministry of Education and Science of 08.04.2016 № 405 “On approval of the action plan of the Ministry of Education and Science to combat trafficking in human beings until 2020”. Modern international legal regulation of combating trafficking in human beings includes a fairly large array of various legal acts, including: the UN Convention against Trafficking in Human Beings and the Exploitation of Prostitution by Third Parties, the UN Convention on Transnational Crime and the Protocol to Prevent and Suppress trafficking in human beings, especially women and children, and the ILO Convention, the Convention on the Rights of the Child and the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, etc. And although international norms are quite clear, there are still gaps in that implementation. Yes, the Palermo Protocol calls for a comprehensive approach to combating human trafficking, but it is still not fully implemented. States often try to combat trafficking only in terms of migration or solely in terms of combating crime on their territory, but such a shameful phenomenon as human trafficking is unfortunately a global problem and must be addressed systematically and jointly. States must recognize and implement all international treaties relating to trafficking in human beings in order to make every effort to combat this problem. Ukraine has*

launched a large-scale anti-trafficking campaign in the post-Soviet space. Since independence, national legislation aimed at eliminating trafficking in human beings has been developed based on international best practices, and a set of measures to improve the effectiveness of combating the threat of trafficking and ensuring the security of the country's population has been implemented within the framework of state programs to combat trafficking and illegal migration. In order to minimize the phenomenon of human trafficking, efforts are being consolidated at the regional and interagency levels by strengthening international cooperation and implementing best practices.

Keywords: *human trafficking, international legal agreements, international cooperation.*

Постановка проблеми. У світі процвітає работоргівля. Йдеться не про страшний період рабства у прадавні часи. Серед найголовніших порушень прав людини у сучасному світі актуальним залишається злочин, який має багато назв: “біле рабство”, “торгівля людьми”, “контрабанда людей”. Незважаючи на те, що такого роду діяння є ознакою далекого минулого, нині це явище не зникло і відроджене в сучасних умовах як один із способів отримання доходів злочинним шляхом. Тому питання міжнародного співробітництва України з іншими державами світу у сфері протидії та розслідування випадків торгівлі людьми набувають особливого значення, оскільки без такого співробітництва неможливо зібрати докази, які знаходяться за кордоном; здійснити кримінальне переслідування; забезпечити охорону прав і свобод людини і громадянина у кримінальному судочинстві; відшкодувати завдану шкоду.

Результати аналізу наукових публікацій. Різні аспекти торгівлі людьми неодноразово досліджувалися в юридичній літературі, зокрема такими авторами: К. Дядюра, Г. Жаровською, О. Краєвською, Б. Лизогубом, Н. Лукач, М. Фіалкою та ін.

Метою статті є визначення особливостей правового регулювання протидії торгівлі людьми у світі та Україні, а також шляхів подолання та боротьби з цим негативним явищем.

Виклад основного матеріалу. Першим міждержавним договором у зазначеній сфері став Міжнародний договір про боротьбу з торгівлею білими рабниками від 18 травня 1904 р. (м. Париж) [4, с. 83]. Основний акцент в документі зроблено на захисті жертв, а не покаранні злочинців.

Конвенцію про боротьбу з торгівлею білими рабниками прийнято 4 травня 1910 року, згідно з якою торгівлю жінками та дівчатами розглядали як карний злочин. Надалі співробітництво держави продовжили в рамках діяльності Ліги Націй. Женевську конвенцію про заборону торгівлі жінками та дітьми прийнято у 1921 р. Відповідно до умов Конвенції, держави зобов’язалися здійснювати усі необхідні заходи з метою розшуку та покарання осіб, причетних до торгівлі дітьми.

Оскільки торгівля людьми визнана міжнародною проблемою, вона не може бути вирішена на рівні однієї країни. Така боротьба потребує і національних, і міжнародних спільних дій та співробітництва – необхідно об’єднаними зусиллями перервати цей ланцюг насильства, що чиниться з метою трудової та сексуальної експлуатації. Для протидії торгівлі людьми й нелегальній міграції з нашої держави, Україна приєдналась до міжнародних документів, спрямованих на боротьбу з торгівлею людьми і з дискримінацією жінок, серед них:

- Конвенція ООН 1949 р. про боротьбу з торгівлею людьми й експлуатацією проституції третіми особами, яка значно розширила коло дій, що вважаються злочинними у сферах торгівлі людьми та сексуальної експлуатації [5];

- Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., стаття 6 якої вимагає від держав прийняття та виконання відповідних законів, що сприятимуть припиненню всіх видів торгівлі жінками;

- Декларація ООН про подолання насильства над жінками 1993 р., в якій продаж жінок, їх експлуатація та примус до проституції чітко названі видом насильства проти жінок, який держави зобов'язані викоринювати [6].

У 1997 р. в м. Гаага (Нідерланди) відбулася Європейська Міністерська конференція, що проходила під керівництвом Європейського Союзу. Там була прийнята Гаазька Міністерська декларація європейських рекомендацій щодо ефективних заходів для запобігання та боротьби з торгівлею жінками з метою сексуальної експлуатації.

Отже, міжнародні правові документи, до яких приєдналася Україна, вимагають від нашої держави прийняття та виконання відповідних законів, які сприятимуть припиненню всіх видів торгівлі людьми, і особливо – жінками.

Оцінюючи зусилля України в боротьбі з торгівлею людьми, необхідно зазначити, що Україна однією з перших у Європі ухвалила Закон про кримінальну відповідальність за здійснення зазначеного злочину. Кримінальну відповідальність за торгівлю людьми було встановлено Законом України від 24 березня 1998 року шляхом доповнення Кримінального кодексу України 1960 року новою статтею 124¹, де вперше було застосовано кримінально-правове визначення “торгівля людьми”. У результаті подальших змін, викликаних, зокрема, приєднанням до вищезгаданих конвенцій, на сьогодні кримінальну відповідальність за цей злочин передбачено статтею 149 “Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини” Кримінального кодексу України 2001 р. [3]. Згадану статтю було суттєво доопрацьовано та максимально наближено до положень Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності [2]. Статтею 146 Кримінального кодексу України передбачається кримінальна відповідальність за незаконне позбавлення волі або викрадення людини у вигляді обмеження волі на строк до трьох років або позбавлення волі на той самий строк [3]. Під загрозою кримінального покарання в Україні заборонено експлуатацію дитячої праці. Так, стаття 150 Кримінального кодексу України визнає злочином експлуатацію дітей, які не досягли віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, шляхом використання їхньої праці з метою отримання прибутку. Частина друга статті 303 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за примушування чи втягнення у заняття проституцією [3].

Свідченням стурбованості міжнародного співтовариства ситуацією, що склалася, є ряд конвенцій, пактів та протоколів з врегулювання цього питання. Серед них такі, як:

- Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 2 грудня 1949 р., консолідує положення інших міжнародних договорів з цього питання, прийнятих починаючи з 1904 р. Її основне завдання – визначення ефективних заходів боротьби з усіма формами торгівлі жінками та експлуатації проституції. Вперше в історії укладення міжнародних договорів дана Конвенція проголосила проституцію і торгівлю людьми актами, несумісними з гідністю і цінністю людської особистості, що ставлять під загрозу добробут окремих осіб, сім'ї та суспільства [5];

- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Нью-Йорк, 16 грудня 1966 р. є доповненням до Загальної декларації прав людини; захищає право на життя і стверджує, що жодна людина не повинна піддаватися випробуванням, примусовій праці і незаконному утриманню чи утиску таких свобод, як свобода пересування, вираження та асоціації з іншими [7];

- Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок, CEDAW, Нью-Йорк, 18 грудня 1979 р. є найбільш всеохоплюючим актом про права жінок, що

визначає законодавчі обов'язки, спрямовані на ліквідацію дискримінації стосовно жінок [8];

- у 1997 р. було проведено Гаазьку міністерську конференцію, на якій прийнято Декларацію європейських рекомендацій з ефективних заходів щодо запобігання боротьбі з торгівлею жінками з метою їхньої сексуальної експлуатації. Її ціль – підтримка подальших дій з попередження торгівлі людьми, а також надання необхідної допомоги жертвам торгівлі. Ця Декларація закликає країни-члени ЄС забезпечити або розглянути можливість призначення національних доповідачів, які б надавали відповідним національним урядам інформацію про масштаби торгівлі жінками, заходи запобігання та боротьби з торгівлею жінками;

- документ про Спільну дію Ради Європи від 1997 р. перелічує додаткові види покарання і заходи адміністративного характеру, такі як конфіскація і вилучення доходів і власності торговця людьми і закриття установ, які брали участь у торгівлі людьми, зобов'язує країни-члени ЄС ввести адміністративну або кримінальну відповідальність за злочини, вчинені від імені юридичної особи без урахування кримінальної відповідальності фізичних осіб, що стали співучасниками або призвідниками злочину [1, с. 49];

- на рівні ЄС діє Рамкове рішення Ради Європи про торгівлю людьми. Його метою є уніфікація національного кримінального законодавства для забезпечення ефективної боротьби з торгівлею людьми. Воно доповнює вже прийняті Радою Європи інструменти, такі як Спільні дії від 1996, 1998 та 2000 рр., а також програми STOP (спрямована головним чином на розроблення міждисциплінарного підходу із залученням усіх зацікавлених сторін і приділяє велику увагу дуже важливій ролі неурядових організацій) та DAPHNE (спеціально розроблена з метою підтримки діяльності неурядових організацій у сфері захисту жінок і дітей – жертв насильства);

- Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Нью-Йорк, 15 листопада 2000 р. має за мету сприяння міжнародному співробітництву для запобігання транснаціональній організованій злочинності і боротьбі з нею, надає правоохоронним органам і судовій владі унікальні засоби боротьби з цією проблемою [2];

- Протокол про попередження і запобігання торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї є доповненням до вищезазначеної Конвенції, вперше дає міжнародне визначення поняття “торгівля людьми”; слугує для попередження, боротьби і закріплення міжнародного співробітництва у боротьбі з цим злочином; визначає загальну термінологію, гармонізує закони і практику, що застосовуються в різних країнах. Неодмінним атрибутом торгівлі людьми є отримання контролю над особою (наприклад, через вилучення документів) з метою експлуатації [9].

На зростання явища торгівлі людьми мають вплив наступні фактори:

- глобалізація економіки і підвищення трудової мобільності (міграції);
- ріст попиту на так звані “послуги приватного характеру” в розвинутих країнах;
- зростаючий рівень безробіття серед жінок;
- збільшення кількості населення, що живе за межею бідності в країнах, що розвиваються;

- збільшення кількості людей, які користуються Інтернет, що майже не контролюється з точки зору закону і нерідко використовується зі злочинною метою [1, с. 49].

На сьогоднішній день встановлені сім критеріїв, за якими оцінюється діяльність урядів різних держав, серед них:

- чи докладає уряд активних зусиль для розслідування і переслідування в судовому порядку актів торгівлі людьми на території своєї держави;

- чи захищає жертв работоргівлі;

- чи проводить акції просвіти населення для запобігання торгівлі людьми;

- чи співпрацює з іншими державами;

- чи докладає зусиль до переслідування в судовому порядку державних посадових осіб, яку приймають участь в работоргівлі, чи сприяють їй та ін.

Виходячи з цих критерії країни світу поділені на три категорії:

1) які повністю дотримуються їх (з пострадянських держав до них увійшла тільки Латвія);

2) які дотримуються не повністю, але намагаються дотримуватись (в цій групі опинилась більшість пострадянських держав);

3) уряди яких не повністю дотримуються мінімальних стандартів і не докладають значних зусиль (Киргизстан, Вірменія, Таджикистан, Білорусія, Росія, Афганістан, Іран, Саудівська Аравія, Греція, Індонезія) [10, с. 23].

На наш погляд, було би доречно з боку міжнародних організацій ввести певні санкції для тих країн, які не відповідають вказаним критеріям. Серед таких санкцій можна використати, такі як, наприклад, обмеження в наданні матеріальної допомоги, інвестицій, кредитів розвинутими країнами країнам, що розвиваються.

Таким чином нормативне забезпечення протидії торгівлі людьми представлено такими документами, як Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами від 2 грудня 1949 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок від 18 грудня 1979 року, Декларація європейських рекомендацій з ефективних заходів щодо запобігання боротьби з торгівлею жінками з метою їхньої сексуальної експлуатації ввід 1997 року, Документ про Спільну дію Ради Європи від 1997 року Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року, Протокол про попередження і запобігання торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи “Про сексуальну експлуатацію, порнографію, проституцію, а також торгівлю людьми і підлітками” та інші.

Національне законодавство у сфері протидії торгівлі людьми включає: Конституцію України, Кримінальний кодекс України, закони України: “Про протидію торгівлі людьми”, “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, Постанову Кабінету Міністрів України від 24.02.16 р. № 111 “Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року”, наказ МОН України від 08.04.16 р. № 405 “Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки щодо протидії торгівлі людьми на період до 2020 року”.

Варто відзначити Конвенції Міжнародної організації праці (МОП), які зосереджені на проблемах примусової праці та послуг: Конвенцію МОП № 29 1930 р., щодо “примусової чи обов’язкової праці”, яку слід розуміти як будь-яку роботу чи службу, що вимагається від будь-якої особи під загрозою будь-якого покарання і для якої ця особа не запропонувала (п. 1 ст. 2). У Конвенції також обумовлено види робіт і служб, які не можуть бути віднесені до примусової або обов’язкової праці (п. 2 ст. 2), висувалась вимога до держав подання щорічних доповідей щодо заходів щодо реалізації положень Конвенції Міжнародного бюро праці [12]. Конвенцію МОП № 105 1957 року про скасування примусової праці (праця не може бути: засобом підтримки дисципліни;

покаранням за участь у страйках; мобілізаційним компонентом економічного розвитку; політичним процесом; мірою дискримінації з належності або віросповідання) [13].

У 2000 р. ситуація з торгівлею людьми змінилася завдяки прийняттю Конвенції ООН про транснаціональну злочинність і Протоколу “Про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, та покарання за неї”, що доповнює її. Цей міжнародний акт дав визначення поняття “торгівля людьми”, вказав на деякі умови притягнення до відповідальності, встановив рекомендації щодо призначення покарання, таким чином зумовив обов’язки держав із протидії торгівлі людьми [14].

Зазначене у ст. 3 Палермського протоколу визначення торгівлі людьми, вперше узгоджене на міжнародному рівні, надалі набуло широкого поширення у різних актах міжнародного права та національного законодавства держав. Склади торгівлі людьми були включені до Кримінальних кодексів Австралії, Вірменії, Білорусі, Угорщини, Іспанії, Казахстану, Киргизії, Китайської Народної Республіки, Колумбії, Коста-Ріки, Куби, Литви, Молдови, Нідерландів, Парагваю, Польщі, Румунії, Сальвадору, Словаччини, Таджикистану, Узбекистану, України, Чорногорії, Швеції [4, с. 85-86].

Що стосується безпосередньо стану законодавчого регулювання протидії та запобігання торгівлі людьми в Україні, то тут варто відзначити, що наша держава є учасником міжнародних актів щодо співпраці та запобігання торгівлі людьми. Так, у 1998 році Верховною Радою України було внесене доповнення до Кримінального кодексу України про встановлення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми (ст. 124-1), а в 2001 році – прийнято новий Кримінальний кодекс України, до якого увійшла окрема стаття 149 “Торгівля людьми”.

В 2006 році приймається нова редакція цієї статті, яка більше відповідає реаліям сьогодення. Диспозиція статті передбачає кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об’єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи [3].

Таким чином, законодавча база, чи то міжнародна чи то національна, в рамках якої здійснюються заходи щодо боротьби з торгівлею людьми, охоплюють закони та кодекси, закони про боротьбу з організованою злочинністю та сексуальними злочинами, закони про захист дітей, закони в області охорони здоров’я, кримінальні кодекси і т. д. Розширення кримінальної відповідальності у рамках вищезгаданих законів, що мають відношення до торгівлі людьми, є невід’ємною частиною комплексного підходу до боротьби з торгівлею людьми.

Проте боротьбу з торгівлею людьми неможливо вести лише на рівні судового переслідування та боротьби зі злочинністю на певні території. Правове поле має охоплювати широкий спектр керівних принципів у галузі запобігання віктимізації, захисту постраждалих від злочинів та переслідування злочинців. Необхідно забезпечити ефективне застосування положень законодавства та здійснення регулярного контролю. Крім того, розслідування та судове переслідування у справах торгівлі людьми є складним та трудомістким процесом, який вимагає хорошої підготовки правоохоронних та судових органів та виконання ними своїх зобов’язань [15, с. 147].

Незважаючи на наявність міцної міжнародно-правової бази боротьби з торгівлею людьми, лише невелика кількість жертв торгівлі людьми отримують доступ до правосуддя та відшкодування збитку. Невідповідність між масштабом злочинності та заходами реагування заглиблюється. Згідно з Доповіддю Держдепартаменту США про торгівлю людьми за 2020 рік, у період з 2015 по 2019 роки у Європі кількість судових переслідувань скоротилася на 42 %, а кількість виявлених жертв збільшилася на понад

56 % [16]. Отже, збільшується невідповідність між кількістю виявлених жертв та низьким рівнем судового переслідування.

Недостатня координація та узгодженість законів у державах та у роботі відомств по боротьбі з торгівлею людьми перешкоджають своєчасного завершення судового розгляду. У зв'язку з цим постає необхідність забезпечити більш тісну координацію між державами та національними структурами боротьби з торгівлею людьми та розробку більш ефективної політики на основі фактичних даних. Створення такої спеціалізованої структури боротьби з торгівлею людьми може сприяти узагальненню інформації, що отримується з різних джерел (система кримінального правосуддя, правоохоронні органи, Міністерство закордонних справ, прикордонна поліція та ін.), та вжиття більш координованих заходів.

Якщо проаналізувати державну політику України щодо запобігання та покарання за торгівлю людьми, то фактично наша держава перша на пострадянському просторі розгорнула широкомасштабну кампанію боротьби з торгівлею людьми.

З часу проголошення незалежності, з урахуванням передового міжнародного досвіду розроблено національне законодавство, спрямоване на ліквідацію торгівлі людьми, в рамках державних програм протидії торгівлі людьми та нелегальній міграції реалізовано комплекс заходів щодо підвищення ефективності протидії загрози трафікінгу та забезпечення безпеки населення країни.

Так, Україна ратифікувала Протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (Палермський протокол) у 2004 р. та Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми у 2010 р. [15, с. 414]. Основні напрямки державної політики щодо протидії торгівлі людьми закріплені у Законі України “Про протидію торгівлі людьми”.

Прийняття Україною у 2012 року Закону “Про протидію торгівлі людьми” суттєво наблизило українське законодавство до найкращих міжнародних стандартів в цій сфері [18]. Відтак, українське законодавство в цілому відповідає положенням Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі 87 людьми (стаття 149 Кримінального Кодексу України, Закон України “Про протидію торгівлі людьми”). В Україні передбачено достатньо суворі та адекватні санкції за торгівлю людьми та пов'язані з нею злочинні діяння. У законі “Про протидію торгівлі людьми” міститься низка інноваційних положень, які стосуються захисту потерпілих від торгівлі людьми. Наприклад, з метою ефективної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, та їх захисту створюється Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.

Урядом України постійно проводиться відповідна робота щодо посилення державного контролю у сфері протидії торгівлі людьми. Державною соціальною програмою протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.07.21 р. № 800-р [19], передбачено план заходів щодо запобігання торгівлі людьми. Основними пунктами плану заходів є:

- посилення ефективності взаємодії органів виконавчої влади, міжнародних організацій, громадських об'єднань та інших юридичних осіб, які виконують різні функції у сфері протидії торгівлі людьми;
- підвищення рівня професійної компетенції працівників державних органів влади, зокрема у правоохоронній та судовій системі;
- підвищення рівня довіри населення до правоохоронної та судової систем;

- введення дієвого механізму спрямування осіб, які постраждали від торгівлі людьми, органами Національної поліції до відповідальних структурних підрозділів надання допомоги;

- здійснення заходів щодо мінімізації рівня торгівлі людьми.

Також, з метою мінімізації явища торгівлі людьми здійснюється консолідація зусиль на регіональному та міжвідомчому рівнях шляхом посилення міжнародного співробітництва та впровадження кращих практик.

Для протидії торгівлі людьми надавалася міжнародна технічна допомога, донорами яких були Уряд США, уряд Канади, Координатор проектів ОБСЄ в Україні. В рамках міжнародної технічної допомоги, особам, які постраждали від торгівлі людьми надавалася, зокрема, медична та психологічна реабілітація та реінтеграція. Проводилися тренінги з виявлення та перенаправлення дітей, постраждалих від торгівлі людьми на національному та регіональному рівнях для служб, працюючих у сфері захисту дітей. Також проводилися навчання для працівників системи правоохоронних органів (оперативних працівників, слідчих, прокурорів та суддів) на національному та регіональному рівнях [16].

На регіональному рівні Україна продовжує співпрацю з СНД на цьому напрямку. Його правовою основою є схвалена у 2005 р. Угода про співробітництво держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у протидії торгівлі людьми [20]. У межах СНД також діє Міждержавна програма спільних заходів боротьби зі злочинністю на 2019 – 2023 роки. Програма включає заходи щодо протидії злочинності в різних формах її проявів, зокрема, боротьби з торгівлею людьми.

Висновки.

Сучасне міжнародне правове регулювання протидії торгівлею людьми включає в себе доволі об'ємний масив різних нормативно-правових актів, сюди відносимо: Конвенцію ООН про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами, Конвенцію ООН про транснаціональну злочинність і Протокол “Про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, та покарання за неї”, Конвенції МОП, Конвенцію про права дитини та Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, що стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії. І хоча міжнародні норми є досить чіткими, як і раніше існують прогалини у тому здійсненні. Так, Палермський протокол закликає до всеосяжного підходу у боротьбі з торгівлею людьми, проте він і досі не повністю реалізований. Часто держави намагаються боротися з торгівлею людьми лише з погляду питань міграції або виключно з погляду боротьби зі злочинністю на своїй території, але таке ганебне явище як торгівля людьми, на жаль, є проблемою світового масштабу і вирішувати її потрібно системно і спільно. Держави повинні визнати та виконувати всі міжнародні договори, що стосуються торгівлі людьми, щоб докласти всіх зусиль для боротьби з цією проблемою.

Україна на пострадянському просторі розгорнула широкомасштабну кампанію боротьби з торгівлею людьми. З часу проголошення незалежності, з урахуванням передового міжнародного досвіду розроблено національне законодавство, спрямоване на ліквідацію торгівлі людьми, в рамках державних програм протидії торгівлі людьми та нелегальній міграції реалізовано комплекс заходів щодо підвищення ефективності протидії загрозі трафікінгу та забезпечення безпеки населення країни. З метою мінімізації явища торгівлі людьми здійснюється консолідація зусиль на регіональному та міжвідомчому рівнях шляхом посилення міжнародного співробітництва та впровадження кращих практик.

Використана література

1. Дядюра К.О. Засоби протидії торгівлі людьми: міжнародно-правовий досвід. *Форум права*. 2007. С. 48-53. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07dkompd.pdf>
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_789 (дата звернення: 14.06.2022).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.01 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 14.06.2022).
4. Краєвська О., Лукач Н. Міжнародний досвід протидії глобальній проблемі торгівлі людьми. *Вісник Львівського університету*. 2015. № 37. Ч. 3. С. 82-89.
5. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами від 2 грудня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_162 (дата звернення: 14.06.2022).
6. Україна – одна з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі. – (Офіційний сайт Більмацької громади, Пологівського району, Запорізької області). URL: <https://bilotg.gov.ua/news/1596198170> (дата звернення: 14.06.2022).
7. Международный пакт о гражданских и политических правах от 10 грудня 1966 г. – (Г.М. Мелков. Международная защита прав и свобод человека: сб. документов). Москва: Юрид. лит., 1990.
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_207 (дата звернення: 14.06.2022).
9. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_791 (дата звернення: 14.06.2022).
10. Власов П.О. Запобігання торгівлі людьми: інформаційно-практичний посібник. Донецьк: Поліграфіст, 2002. 68 с.
11. Лугіна Н.А., Василичук Ю.О. Торгівля людьми як глобальна проблема транснаціонального характеру. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 463-466.
12. Конвенція про примусову чи обов'язкову працю від 28 червня 1930 № 29. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136#Text (дата звернення: 14.06.2022).
13. Конвенція про скасування примусової праці від 25 червня 1957 р. № 105. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_013#Text (дата звернення: 14.06.2022).
14. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995791#Text> (дата звернення: 14.06.2022).
15. Маринів І.І., Дергачов А.К., Міжнародне співробітництво у галузі протидії торгівлі людьми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. С. 145-147.
16. Звіт Державного департаменту США про стан справ у сфері протидії торгівлі людьми: 2021 р. Україна (Рівень 2). URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/TIP2021_UKR.pdf (дата звернення: 14.06.2022).
17. Габро І.В., Гнатуша Ю.В. Участь України у міжнародній співпраці у сфері боротьби з торгівлею людьми. *Young Scientist*. 2020. № 4 (80). April. С. 413-417.
18. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.11 р. № 3739-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 173.

19. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.21 р. № 800-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.06.2022)

20. Угода про співробітництво держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з торгівлею людьми, органами й тканинами людини від 25.11.05 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a49#Text (дата звернення: 14.06.2022).

~~~~~ * * * ~~~~~